

DROBNOSTI

Pečeť v oltáři kostela Matky Boží na Starém Městě v Telči

V oltáři kostela Matky Boží na Starém Městě v Telči se nachází ostatková schránka s připevněnou pečetí. O vyzdvižení schránky počátkem července 1998 informoval regionální tisk.¹ V některých zprávách byla pečeť neznámého majitele datována mylně k roku 1106, přestože již z publikované fotografie je patrné, že pochází z doby mnohem mladší, s největší pravděpodobností z 15. století. Kdyby vznikla skutečně v udaném roce, šlo by o opravdovou senzaci, neboť nejnovější sfragistická literatura uvádí nejstarší církevní pečeť v českých zemích až z doby po roce 1131 u olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka.²

Pečeť nese formální znaky vyššího církevního hodnostáře symbolizující buď jeho osobu, nebo zastávaný úřad. Pečeť špičatě oválného tvaru z červeného vosku je uložena v misce z vosku přirozené barvy, v pečetním poli je vyobrazena postava světce s biskupskou mitrou na hlavě a svatozáří kolem hlavy. Světec s berlou v levé ruce stojí v gotické architektuře, pod níž se nachází štít soudečkového tvaru s nerozpoznatelným znamením. Architektura a štít zasahují do řádku pro opis a dělí ho na dvě části. Povrch pečetě je značně poškozen, pravá ruka světce zcela chybí, opis ohraničený z obou stran perlovcem je nečitelný. Podle obrysů pís-

ma bylo užito gotické minuskuly. Vlevo dole se nacházejí zbytky čtyř písmen, jež vedly k mylné dataci. Spolehlivé rozměry pečetě nejsou známy.

Časem se podařilo zjistit osobu pečetitele, a tím i přibližné stáří pečetě. Klíčem k úspěchu bylo to, že na začátku opisu bylo možno spíše vytušit než přečíst jméno **wilhelmi**. Od něho pak vedla cesta přes Šebánkovy Archivy zrušených klášterů k osobě Viléma, biskupa nikolského a arcijáhna brněnského, který přivěsil svou pečeť k jedné listině vydané v Brně 26. září 1445.³ Z jeho pečetě z červeného vosku o původní velikosti asi 60 x 36 mm se zachoval bohužel jen nepatrný zlomek (špička v horní části s gotickou architekturou), který však přesně odpovídá pečetě z oltáře kostela v Telči.

S definitivní platností pak byla osoba pečetitele ověřena nálezem úplné Vilémovy pečetě, přivěšené na konopné šňůře k listině vydané 16. července 1475 v Brně a nacházející se ve Státním ústředním archivu v Praze.⁴ Na této pečetě z červeného vosku, lépe dochované v její dolní polovině, můžeme konečně určit znamení na štítu - lilii. Opis je stejně nečitelný jako u pečetě z Telče. Byla však vyrobena jiným, mírně větším typářem o velikosti asi 67 x 42 mm se stejnou náplní pečetního pole, ale jiným tvarem štítu.

Pečeť z oltáře kostela Matky Boží v Telči tedy pochází z doby někdy kolem poloviny 15.

století. Patří brněnskému arcijáhnu Vilémovi, pomocnému (světícímu) biskupovi, který byl podřízen biskupovi olomouckému (tzv. sufragán), jemuž vypomáhal ve správě rozlehlé olomoucké diecéze, nejčastěji při svěcení kněžstva. Poněkud neobvyklá Vilémova titulatura byla přenesena ze zrušeného biskupství v bulharské Nikopoli, obsazené v roce 1396 Turky. Protože podle starých církevních zvyklostí neměl být žádný z biskupů vysvěcen bez titulu, bývali výpomocní biskupové svěceni na jméno některého místa nacházejícího se v rukou nevěřících.⁵ Své poslání vykonávali u některého významného kostela, neměli však vlastní diecézi. Brněnští arcijáhni sídlili při chrámu sv. Petra.

Vlastimil Svěrák

Poznámky

- 1 Unikátní nález v kostele P. Marie na Starém Městě, Telčské listy, 1998, č. 8, s. 2; Unikátní nález v kostele, Jihlavské listy, 1998, č. 59, s. 1; Pečeť z roku 1106 bude brzy prozkoumána, Jihlavské listy, 1998, č. 64, s. 2.
- 2 Jarmila KREJČÍKOVÁ - Tomáš KREJČÍK, *Úvod do české sfragistiky*, Ostrava 1989, s. 59.
- 3 Jindřich ŠEBÁNEK, *Archivy zrušených klášterů moravských a slezských 1. Inventář pergamenů z let 1078 - 1471*, Brno 1932, s. 285 - 286, listina č. 1350. Listina se nachází v Moravském zemském archivu v Brně v archivním fondu G 3 Cisterciacký Staré Brno.
- 4 Státní ústřední archiv Praha, Inventář Archiv české františkánské provincie, sv. I, s. 38, inv. č. 59.
- 5 Josef TUMPACH - Antonín PODLAHA, *Český slovník bohovědný*, Díl II., Praha 1913, s. 264.

Pečeť Viléma, biskupa nikopolského a arcijáhna brněnského, z oltáře kostela Matky Boží v Telči. Foto Karel Křížek.

Nález prevetu v Jihlavě, Znojemská 10

Zatímco o hlavních společenských, výrobních a skladovacích částech středověkých městských domů víme poměrně hodně, o jejich soukromých prostorách včetně hygienického vybavení nevíme téměř nic, neboť se jen velmi málo podobných zařízení dochovalo a najít dnes cokoli in situ se rovná téměř zázraku.

V prosinci 1995 takovou konstrukci objevil majitel domu Znojemská č. 10 při adaptačních pracích, a to dle sdělení skutečně intaktní; na Památkový ústav v Brně se však obrátil až po snesení a zničení nejpodstatnějších (dřevěných) částí zařízení, a to ještě jen mezi řečí. Původní stav lze tedy hypoteticky rekonstruovat jen podle ústního popisu (fotografická ani jiná dokumentace nebyla při nálezů provedena), doplněného o nálezy přímo na místě.

Ve druhém nadzemním podlaží, v severní stěně, byl nalezen přibližně v polovině dispozice, v sousedství horní síně, zazděný dveřní otvor. Po odstranění zadržky se ukázalo, že jde o vstup na prevet, umístěný v soutce mezi domy Znojemská č. 10 a č. 8. Soutka, necelý metr široká, byla z uliční i dvorní strany zazděna a přestřešena, takže se na ni zapomnělo. Při zaměření provedeném 13. 1. 1996 byly nalezeny dvě žulové konzoly zapuštěné do severní zdi objektu a přes ně položený žulový překlad, dohromady tvořící základní půdorys i nosnou konstrukci určující vnější tvar. Směrem k zemi pokračovalo bednění ohraničující shozovou šachtu, nahoře byly nalezeny otisky sedlové šindelové stříšky, kapsa jednoho z nosných trámů a jedna z cihel nadpraží vstupního otvoru se zbytky omítky. Z bednění odpadové jámy byly odebrány vzorky dřeva a odeslány na den-

drochronologický průzkum ing. Josefu Kynclovi, nálezová situace byla zdokumentována (zaměření, fotodokumentace), ale pro nedostatek času a prostředků nebyl uskutečněn sestup do zazděné soutky ani průzkum předmětů tam shozených ať již během existence prevetu, či při jeho demolici (prkna, zbytky cihel apod.). Dle sdělení majitele byla konstrukce spočívající na kamenných konzolách zděná, sedačka s otvorem dřevěná, materiál podlahy se nepodařilo zjistit, ale s velkou pravděpodobností šlo o prkna.

Daleko obtížnější je datace prevetu. Městský dům na nároží ulic Znojemské a Havířské je gotického původu, jeho kamenné části jsou asi až ze století čtrnáctého, i když parcela byla vyměřena již ve třináctém století. Dispozice přízemí objektu je goticko-renesanční, z doby okolo roku 1500, bohatě členěný štít je z druhé renesanční fáze přestavby ve druhé polovině šestnáctého století. Patro domu bylo vyzdviženo zřejmě již na začátku šestnáctého století a později přestavěno. Díky devastující modernizaci 70. let dvacátého století, která zasáhla především patro objektu, nelze z dispozice či stratigrafie omítkových vrstev (dispozice byla změněna a omítky odstraněny zřejmě i s klenbami či dřevěnými stropy) nic v tomto podlaží spolehlivě datovat.

Výsledky dendrochronologické datace neuvádějí spolehlivou datující polohu, jen tři hypotetické datace, a to roky 1725, 1497 a 1352, jedná se však o vzorky z prken bednění, jež mohla být i několikrát vyměňována. Dá se soudit, že konstrukce prevetu by mohla pocházet ze 16. století.

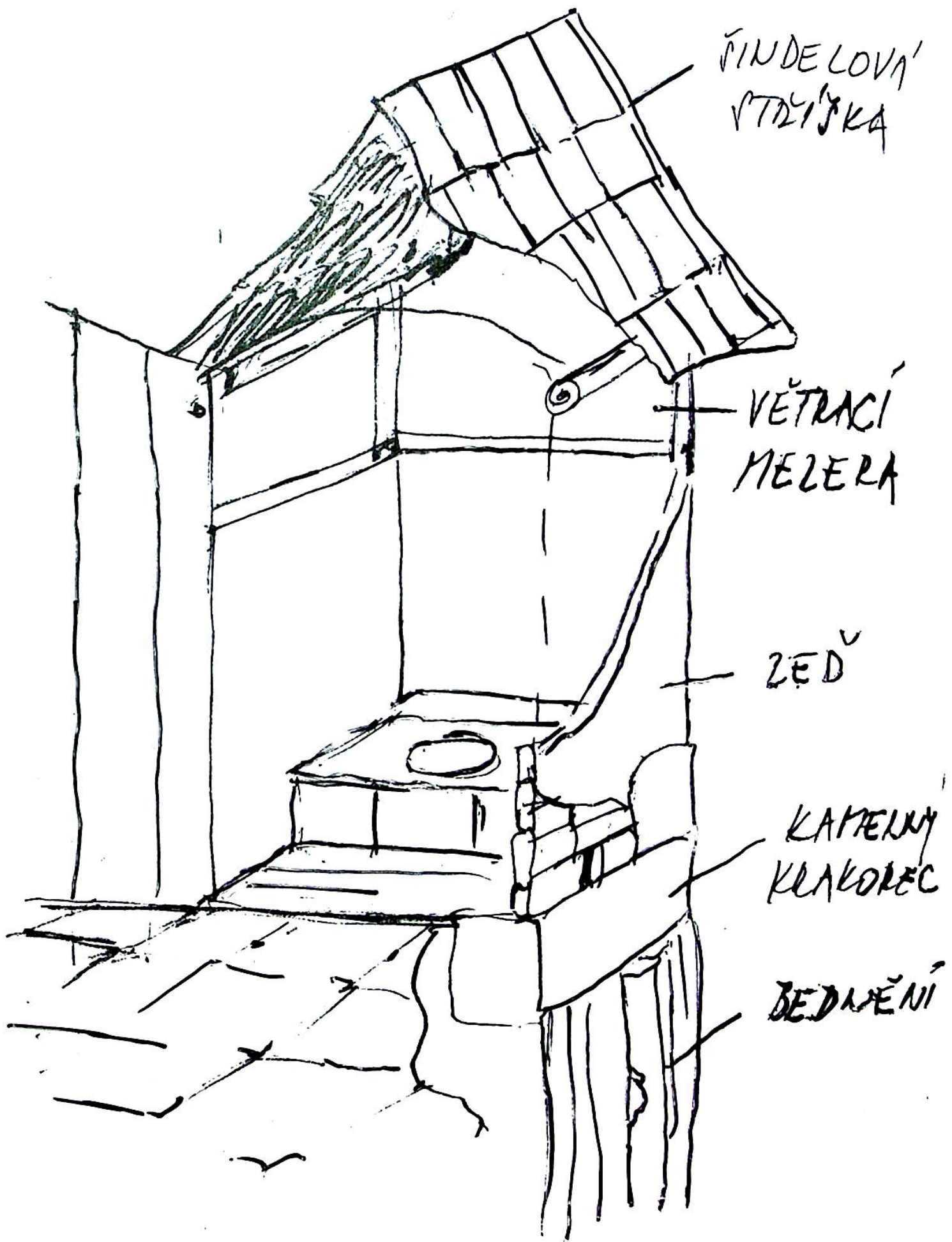
Dana Novotná

1. Vstupní otvor na prevet, Jihlava, Znojemská 10. Foto D. Novotná.

2. Pohled do šachty prevetu (krakorce, zbytky bednění), Jihlava, Znojemská 10. Foto D. Novotná.

3. Rekonstrukce prevetu, Jihlava, Znojemská 10. Kresba D. Novotná.

Objevy zajímavých náhrobních a pamětních kamenů

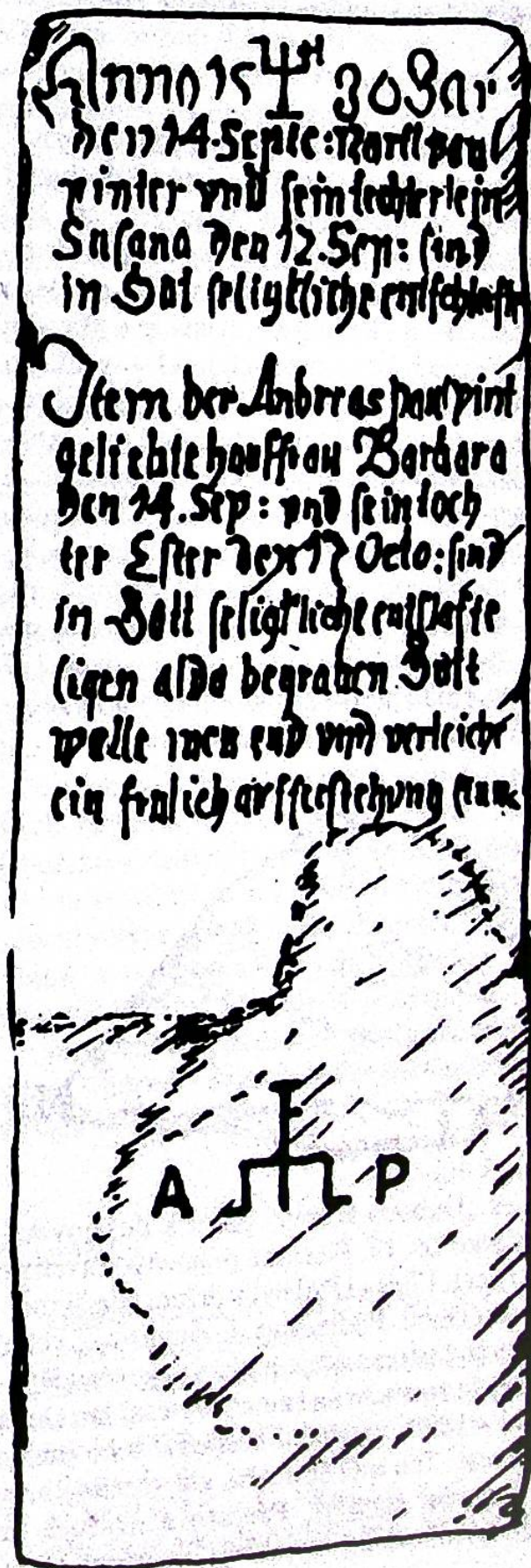
V dubnu 1998 byl při kopání drenážní rýhy na severní straně kostela sv. Jakuba v Jihlavě objeven masivní žulový blok s nápisem ze 16. století. Jednalo se o starý náhrobní kámen z dnes už zrušeného městského hřbitova, který se rozkládal v okolí chrámu. Hřbitov sloužil veřejnosti do roku 1594, pak do roku 1784 zde bývaly pochovávány už jen výjimečné osobnosti. V roce 1819 byla zbourána hřbitovní zeď a plocha se postupně proměnila v Jakubské náměstí. Řada náhrobních kamenů byla později umístěna k obvodové zdi kostela, ale většina skončila při terénních úpravách v zemi. Kámen byl odkryt asi 50 cm od východního rohu barokní kaple Bolestné Panny Marie v hloubce 60 cm pod stávajícím povrchem. Nacházel se pod současnou černohnědou kulturní vrstvou ve vrstvě hnědé barvy s úlomky cihel a kamenů, jež s největší pravděpodobností vznikla již v době přistavby barokní kaple na počátku 18. století. Náhrobek se proto nenacházel v původní poloze. S velkou pravděpodobností byl hrob včetně náhrobníku původně v prostoru kaple a na nové místo byl přenesen v době její stavby. To potvrzuje skutečnost, že pod kamenem ani v okolí nebyly nalezeny žádné kosterní pozůstatky. Po vyzvednutí byl kámen převezen do Muzea Vysočiny v Jihlavě, kde byl očištěn a zdokumentován.

Náhrobní kámen ve tvaru pravidelného kvádrů má rozměr 180 x 60 x 40 cm. Zadní hrubě opracovaná strana je bez nápisu i ozdob. Přední strana je opracovaná, vyhlazená, pravá část dolní poloviny je však dosti zvětřalá. V horní polovině se nachází rytý německý třínáctiřádkový nápis (jazykově neupravováno):

ANNO 15 - 80 JAR
DEN 4. SEPTE: BARTL PAUL
PINTER UND SEIN TECHTERLEIN
SUSANA DEN 12. SEP: SIND
IN GOT SELIGLICHE ENTSCHLAFTE.
ITEM DER ANDREAS PAUL PINT[ER]
GELIEBTE HAUSFRAU BARBARA
DEN 14. SEP: UND SEIN TOCH
TER ESTER DEN 17. OCTO: SIND
IN GOTT SELIGKLICHE ENTSCHLAFTE
LIGEN ALDE BEGRABEN. GOTT

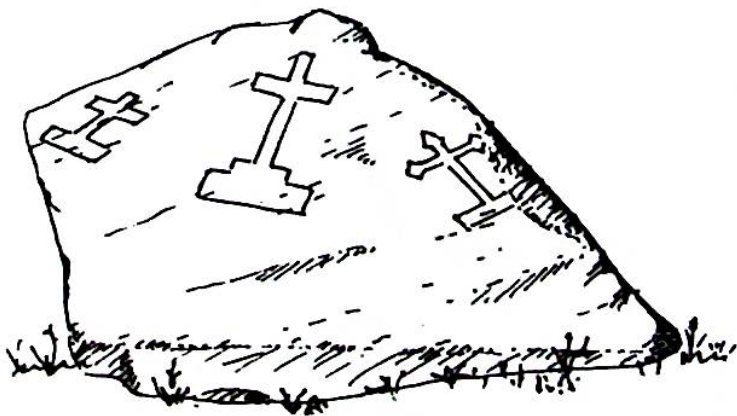
WOLLE INEN ... UND VERLEICHE
EIN FRÖLICH AUFFERSTEHUNG AME[N]

Pod nápisem ve zvětřalé části desky jsou ryté iniciály A - P rozdělené merkou (osobní, rodinná značka). Stejná merka, ale obrácená, dělí letopočet v prvním řádku nápisu.

Epitaf názorně dokládá jednu z četných středověkých tragedií, které způsobovaly epidemie. „Morová rána“ v roce 1580 postihla rodinu soukenníka Ondřeje Pintera. Během osmi dnů zemřel syn Bartoloměj se svou dcerkou Zuzanou, o dva dny později Ondřejova žena Barbara a za měsíc ještě dcerka Ester. Obrácená merka před Bartolomějovým jménem znamená, že jím vymřel rod v mužské linii.

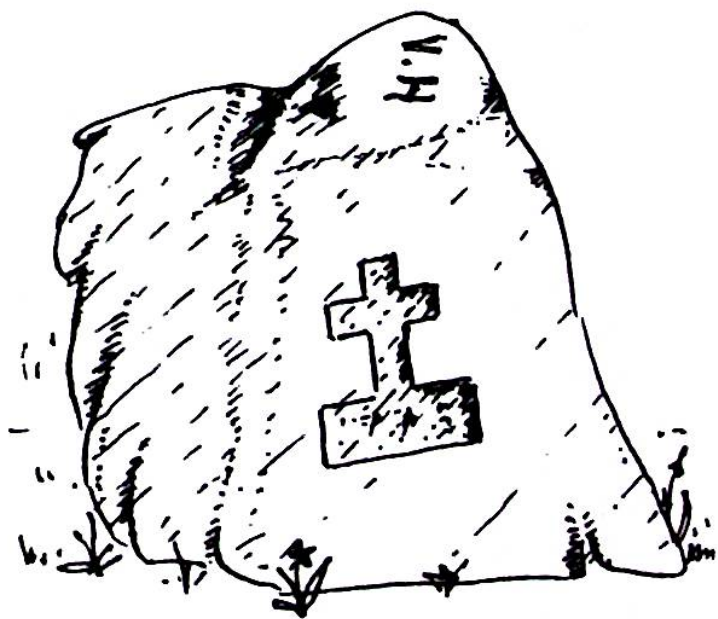
Při kácení části lesa zvané „Dubovo boroví“ na katastru obce Dušejov se v létě 1998 objevil zajímavý pamětní kámen. Místo leží asi 250 m východně od objektu zemědělského družstva na parcele č. 452, přibližně 400 m vlevo silnice Jihlava - Pelhřimov. Jedná se o přírodní žulový kámen bez tvarových retuší o velikosti 155 x 143 x 43 cm. Na horní (přední) straně kamene je v horní polovině uprostřed rytý latinský kříž na odstupněné základně (maximální rozměr 68 x 29 cm). Po stranách centrálního kříže se nacházejí ještě dva nesymetricky položené menší ryté křížky, oba přikloněné horní částí ke středu. Levý křížek (37 x 24 cm) má opět tvar latinského kříže, pravý křížek (27 x 17 cm) má routové zakončení ramen. Všechny tři obrazce jsou nepravidelné, neumělé.

Les „Dubovo boroví“ patřil k dušejovskému statku čp. 13. Písemné prameny potvrzují, že v letech 1709 - 1890 byl v držení zdejší rodiny rodu Dubů. Podle Mgr. J. Paulusové, velké znalkyně historie zdejšího kraje, je pravděpodobné, že znamení na kameni vytesal Jan Duba (1846 - 1890), poslední hospodář toho jména na gruntě. Ten měl šest dětí, ale všechny brzy po narození zemřely. Paulusová uvažuje, že kříže symbolicky vyjadřují vymření rodu.

Duba mohl kříže vytesat asi těsně před svou smrtí v roce 1890 (zemřel jako 44 letý na tuberkulózu). Tuto myšlenku podporuje fakt, že v roce 1998 kácený les měl přibližně 100 let.

Další zajímavý křížový kámen se nachází na palouku vpravo polní cesty asi 750 m jihovýchodně od obce Jeclov, nedaleko zdaleka viditelného solitérního dubu. Objevil ho při čištění pozemku pro včelín v roce 1997 pan Jiří Ecker z Jihlavy. Tehdy byl částečně přikrytý drnem a nánosem hlíny. Jedná se o nepravidelný žulový výchoz kónického tvaru o velikosti 175 x 85 x 65 cm (nad zemí). Na severovýchodní straně bloku (proti svahu) je latinský kříž na obdélníkové základně. Plocha kříže včetně základny je snížená. Kříž má rozměry 17 x 26 cm, základna 25 x 11 cm. Na celé snížené ploše jsou dobře patrné stopy po dlátě, v základně navíc i zbytky nečitelných znaků (letopočet?). Na vrcholu kamene je vyrytý (vysekáný) monogram V. H. Ten je viditelně mladší, sekundární, s křížem nemá souvislost.

Kámen se nalézá pod dobře patrnou terénní vlnou, kudy v dřívějších dobách vedla cesta k petrovickému brodu. Protože cesta byla zároveň hranicí katastru Jeclova (jezuitský majetek) a panství Luka nad Jihlavou, lze připustit, že kámen byl nejspíše hranečníkem.

David Zimola, Zdeněk Jaroš
Kresby Zdeněk Jaroš

Z počátků papírových betlémů v Třešti

Panuje rozšířený názor, že impuls k tvorbě třeštských papírových betlémů dalo betlémářství v Třebíči. V publikaci Třeštské betlémy uvádějí autoři Antonín Roháček a Karel Brázda toto: „Třeštské betlémářství, které vzniklo někdy počátkem 19. století, bylo zřejmě ovlivněno třebíčskými papírovými betlémy, ... Ale vedle těchto vlivů působily na vznik a rozšíření betlémářství v Třešti bezesporu i domácí tradice.“¹ Co tedy ze skromné literatury o počátcích betlémářství v Třešti víme? V první české publikaci o betlémářství autora Karla Procházky O betlemech se píše: „I Třešť je proslulá malovanými ručně figurkami betlemskými. V dávných a dávných časech jakýsi Javůrek (sic) začal prý takové Betlemy v Třešti stavěti...“² Podobně, ale s větší přesností píší i další autoři: Jan Novotný,³ již uvedení A. Roháček a K. Brázda⁴ či Vladimír Vaclík.⁵ Víme tedy, že pravděpodobným prvním betlémářem v Třešti byl soukeník, písmák a kronikář František Jabůrek (1779 - 1848), jenž prodával své soukenické zboží po jarmarcích, kde se často setkával s třebíčskými soukeníky, kteří byli mnohdy také betlémáři. A zde se naskytá možnost uvažovat o případném vlivu třebíčských betlémů na Třešť. Jenže Fr. Jabůrek byl nejen betlémář, ale i autor malovaných papírových figurek; a právě tento fakt může pohled na úplné počátky betlémářství v Třešti zásadně změnit.

V publikaci Františka Vítka O třebíčském betlémářství se dozvídáme, že prvním betlémářem v Třebíči byl Pavel Papírník, který již v roce 1760 vlastnil malý betlém s dřevěnými figurkami.⁶ Jeho syn Pavel je podle lidové tradice pravým zakladatelem betlémářství v Třebíči.⁷ Tento Pavel Papírník sloužil v letech 1794 - 1805 jako voják v rakousko-uherské armádě. Když se vracel z napoleonských válek z Itálie, přinesl si domů dvě betlemské figurky malované na lepence. Spolu s malířem a štafirníkem Václavem Hartmanem začali tyto figurky napodobovat a společně vyrábět a nakonec i prodávat na jarmarcích.⁸ V knize Od středověkého narození k lidovým jesličkám píše autor kapitoly Vznik a vývoj betlémářství v Třebíči Antonín Žamberský: „Uvádí se, že první betlém s figurkami namalovanými na papíře vznikl v Třebíči krátce po roce 1800, v souvis-

losti s návratem Pavla Papírnicka z vojny. První rok po návratu si měl postavit tištěný betlém. Navíc si přivezl z Itálie dvě malované figurky...“ V poznámce Žamberský uvádí, že podle jiné verze se Papírník vrátil z napoleonských válek roku 1806. Dále následují již známá fakta o spolupráci Papírnicka s Václavem Hartmanem.⁹ I toto by nasvědčovalo možnosti vlivu třebíčských figurek na třeštské betlémářství. Věc má ovšem háček. V muzeu v Třešti a v soukromých sbírkách existuje několik figurek malovaných Františkem Jabůrkem a signovaných v letech 1802, 1804 a dále. Lze tedy uvažovat, že Jabůrek stavěl betlém již před rokem 1802 a že první figurku vyrobil roku 1802 nebo i dříve. Třebíčský autor Pavel Papírník se podle literatury vrací z Itálie pravděpodobně roku 1805. Tento rozdíl tří let by mohl vyloučit vliv prvních autorů papírových betlémů v Třebíči na počáteční tvorbu prvního třeštského betlémáře. První známé Jabůrkem malované figurky mají co do ztvárnění obličejů a oblečení typický autorův rukopis. Pokud se námětu týče, odpovídají běžné tvorbě malovaných betlemských figurek z počátku 19. století. Kde získal autor inspiraci a kde měl možnost vidět tvorbu betlemských figurek, již však dnes pro nedostatek údajů a informací nelze s určitostí říci.

Ovšem vliv Třebíče na další tvůrce papírových betlémů v Třešti (Josef Diviš, rodina Dvořáků a další) již vyloučit nelze. Betlémářství na Vysočině se vzájemně ovlivňovalo a působení velkých betlémářských center, jako byla Třebíč v tvorbě papírových betlémů a Třešť v tvorbě betlémů dřevěných, je nesporné.

Smyslem tohoto článku je přispět drobnou mincí k poznání krásné tradice stavění betlémů v regionu Vysočiny.

Jan Kessler

Poznámky

- 1 Antonín ROHÁČEK - Karel BRÁZDA, *Třeštské betlémy*, Třešť 1968, s. 9.
- 2 Karel PROCHÁZKA, *O betlemech*, Praha 1908, s. 134.
- 3 Jan NOVOTNÝ, *Třeštské betlémářství*, Třešť 1940, s. 5 - 6.
- 4 A. ROHÁČEK - K. BRÁZDA, *c.d.*, s. 10; 2. vydání viz Antonín ROHÁČEK - Karel BRÁZ-

DA - Jan KESSLER, *Třeštské betlémy*, Třešť 1994, 70 s., 20 s. barev. obr. příl.

5 Vladimír VACLÍK, *Lidové betlémy v Čechách a na Moravě*, Praha 1988, s. 73; týž, *České betlémy*, Praha 1994, s. 87.

6 František VÍTEK, *O třebičském betlemářství*, Třebíč 1939, s. 6.

7 Např. V. VACLÍK, *Lidové betlémy v Čechách a na Moravě*, s. 78.

8 Týž, *České betlémy*, s. 25 - 26.

9 Jiří UHLÍŘ - Otmar URBAN - Antonín ŽAMBERSKÝ, *Od středověkého narození k lidovým jesličkám*, Třebíč 1994, s. 19.

Dr. Edvard Beneš a Jihlava

Dr. Edvard Beneš, od jehož úmrtí uplynulo 3. září 1998 padesát let, navštívil Jihlavu oficiálně celkem třikrát, z toho dvakrát ve funkci ministra zahraničních věcí, kterou zastával v letech 1918 - 1935, a jednou jako prezident republiky ve svém druhém, poválečném období.

Poprvé přijel dr. Beneš do Jihlavy v pondělí 12. listopadu 1923 na pozvání Městského osvětového sboru. Byl přivítán po 19. hodině na hlavním nádraží, odkud odjel na radnici. Zde byl uvítán starostou Oberrennerem krátkým německým proslovem, na nějž odpověděl česky. Ve zcela zaplněném sále hotelu Jihlavský Dvůr (dnes Dělnický dům) přednesl po doznění dlouhého nadšeného potlesku přednášku „Diplomatický zápas o československou samostatnost“. Pro toto téma pořadatelé nemohli získat povolanejší osobu než právě dr. Beneše. V přednášce trvající téměř do 23⁰⁰ hodin řečník vylíčil nesmírné úsilí skupiny lidí kolem T. G. Masaryka o vznik samostatné Československé republiky a její diplomatické uznání ostatními státy. Po jejím skončení navštívil českou společnost v Besedě a před 3. hodinou v noci odcestoval zpět do Prahy. O přednášce podrobně referovaly týdeníky *Zájmy venkova* a *Jihlavské listy*.¹

Městský osvětový sbor v Jihlavě uspořádal 22. června 1934 v kině *Adria* (později *Vysočina*) oslavu padesátých narozenin dr. Edvarda Beneše. Zúčastnilo se jí téměř 300 osob.²

Druhá návštěva ministra zahraničních věcí dr. Edvarda Beneše v Jihlavě se uskutečnila

o 12 let později, v sobotu 9. února 1935, na pozvání Městského osvětového sboru, Československé obce legionářské a Svazu Národního osvobození. Dr. Beneš přijel společně se svou manželkou Hanou autem po zasněžené silnici od Tábora kolem 18. hodiny. Ve velkém sále Legiodomu přednesl před 1 500 shromážděnými osobami přednášku na téma „Krise demokracie a boj o autoritativní režimy“. Přednášku trvající od 19⁰⁰ téměř do 21⁰⁰ hodin a přenášenou rozhlasovým zařízením do dalších místností Legiodomu i do přilehlé Severinovy ulice (dnes Úlehlova) tak vyslechlo ještě několik stovek dalších posluchačů. Po krátkém rozhovoru s pořadatelem přednášky odjel dr. Beneš ve 21³⁰ hodin zpět do Tábora, kde byl ještě téhož večera ohlášen.³

Po rezignaci prezidenta T. G. Masaryka 14. prosince 1935 byl zvolen o čtyři dny později novým československým prezidentem dr. Edvard Beneš. Průběh volby byl vysílán od 10³⁰ hodin rozhlasem z budovy jihlavské radnice. Výsledek volby přijala jihlavská veřejnost příznivě. Městská rada uspořádala téhož dne večer na náměstí oslavu, jíž se zúčastnilo přes 5 000 lidí bez rozdílu národnosti,⁴ a zaslala nově zvolenému prezidentovi blahopřejný dopis.⁵ Hned druhý den po volbě, 19. prosince 1935, navrhl člen městské rady Bohumil Hrodek, aby byl prezident Beneš pozván k návštěvě Jihlavy, požádán o převzetí čestného občanství města Jihlavy a aby Schillerova ulice byla nazvána ulicí prezidenta Dr. Edvarda Beneše. Rada i zastupitelstvo v příštích týdnech jeho návrh schválily, avšak pro jeho naplnění bylo učiněno málo. Přejmenování Schillerovy ulice naráželo na odpor německých obyvatel města a došlo k němu až po osvobození v roce 1945.

K nenaplněnému usnesení se městská rada vrátila, již po několikáté, 10. února 1938. Odhlasovala, aby bylo městskému zastupitelstvu navrženo jmenovat čestnými občany města Jihlavy prezidenta dr. Edvarda Beneše a ministerského předsedu dr. Milana Hodžu.⁶ Návrh schválený zastupitelstvem 16. února byl chápán jako podpora vedení státu v době zvýšeného ohrožení republiky ze strany Německa. Stejně tak vyzněla oslava narozenin dr. Beneše spojená s oslavami dvaceti let republiky v neděli 29. května na Masarykově náměstí

a v pondělí 30. května v sále kina Edison, kdy Česká filharmonie řízená dirigentem Rafaelem Kubelíkem přednesla Smetanův cyklus Má vlast.⁷ V polovině května zaslala městská rada oběma nejvyšším představitelům státu žádost, aby přijali čestné občanství města Jihlavy a aby bylo zástupcům města umožněno osobní slyšení. Prezident i předseda vlády jmenování přijali, osobní audience však bylo nutno pro neodkladné záležitosti odložit na pozdější dobu. V září však dostaly politické události rychlý spád. Dne 22. září odstoupila Hodžova vláda a po podpisu Mnichovské dohody se 5. října vzdal svého úřadu i dr. Beneš. Městská rada se proto rozhodla zaslat diplomy o čestném občanství, vypracované profesorem Bohuslavem Metelkou, poštou. Zatímco dr. Hodža svůj diplom obdržel, dr. Beneš 22. října, tedy ve stejný den, kdy byly oba dopisy odeslány, území republiky opustil a odletěl do Anglie.⁸

Po obsazení Československa nařídil vládní komisař města Jihlavy dr. Leo Engelmann 20. prosince 1939 na základě výnosu ministerstva vnitra ze 16. prosince, že čestná občanství udělená dr. Benešovi a dr. Hodžovi jsou s okamžitou platností zrušena.⁹ Osoby „*vyvíjející nepřátelskou činnost proti Říši*“ nesměly být nositeli čestného občanství. Veškeré památky na prezidenta Beneše byly systematicky ničeny.¹⁰

K otázce čestného občanství prezidenta Beneše se bylo možno vrátit až po válce. Na slavnostním zasedání Místního národního výboru v Jihlavě 27. října 1945 bylo jeho obnovení jednomyslně schváleno a Kancelář prezidenta republiky byla požádána o přijetí delegace MNV prezidentem. Kancelář určila termín přijetí na úterý 11. prosince dopoledne v 11³⁰ hodin.¹¹ Diplom předala prezidentu republiky na Pražském hradě čtyřčlenná delegace MNV v Jihlavě, kterou tvořili předseda ing. Cesar Grimmich, místopředsedové Albín Fučík a Jaroslav Vyskočil a člen rady JUDr. Josef Prokeš. Prezident delegaci krátce oslovil a přislíbil návštěvu města Jihlavy.¹²

Návštěva prezidenta s manželkou Hanou v Jihlavě se uskutečnila v sobotu 6. července 1946 při jeho cestě z Prahy do Náměšti nad Oslovou. Po krátkém zastavení v Havlíčkově Brodě přijela v 16⁰⁰ hodin kolona vozidel na

most přes řeku Jihlavu. Zde, na hranici mezi Čechami a Moravou, přijal prezident Beneš hlášení představitelů země Moravskoslezské a průvod vozidel se vydal ulicemi Havlíčkovou a Komenského na Masarykovo náměstí. Po odeznění státní hymny se prezident přivítal s představiteli okresu Jihlava, vykonal přehlídku čestné roty a legionářů a poté vystoupil na tribunu postavenou na horní části náměstí vedle tzv. „Kreclu“ (dnes stojí na jeho místě obchodní dům). Následoval uvítací proslov předsedy MNV Ludvíka Čutky.¹³ Po něm přečetl projev dr. Beneš. Zdůraznil v něm, že „*provádíme nejrevolučnější čin našich dějin, který musíme provést bezpodmínečně a bezvýhradně, nechceme-li ztratit politické, sociální a hospodářské vítězství této války: odsun Němců. ... Němci si to všechno zasloužili, mravně si o to vše řekli a z důvodů nejen politických, ale i mravních my dnes děláme a musíme dokončit tuto očistu republiky. A navždy zůstane pro nás rozhodujícím faktem, že nejen čtyři vedoucí velmoci, nýbrž celý svět dal nám plně za pravdu.*“¹⁴ Před radnicí podaly jihlavské děti vzácným hostům chléb a sůl, na radnici se prezident a jeho manželka podepsali do pamětní knihy a převzali dary. V 16⁵⁰ hodin se prezidentův průvod odebral ulicí Malinovského, přes Stonařov a Starou Říši do Telče. Po krátké zastávce v Telči a Třebíči dorazil prezident večer do Náměšti.¹⁵

O rok později projížděl prezident Beneš Jihlavou 8. června při cestě na své letní sídlo v Náměšti a cestou zpět 24. června. Během jízdy nevykonal návštěvu v žádném moravském městě, krátké zastávky učinil jen při přejezdech zemské hranice. Při cestě do Náměště to bylo na pelhřimovské silnici za Mirošovem, při cestě zpáteční na Pražském mostě v Jihlavě ve směru na Havlíčkův Brod.¹⁶ Prezidenta přišly pozdravit při jeho průjezdech po silnici mezi Jihlavou, Velkým Meziříčím a Velkou Bíteší zástupy lidí.

Dr. Edvard Beneš zemřel v Sezimově Ústí 3. září 1948, tři měsíce po svém odstoupení z úřadu prezidenta republiky 7. června 1948.¹⁷ Paní Haně Benešové a předsednictvu vlády zaslal MNV v Jihlavě soustrastné dopisy. Státního pohřbu dr. Beneše 8. září se zúčastnila tříčlenná delegace MNV tvořená předsedou

Jaroslavem Noskem a náměstký Josefem Mile-rem a Karlem Kasalem.¹⁸ Okresní a místní osvětová rada společně s posádkovým velitelstvím uspořádaly k uctění památky zesnulého v den pohřbu smuteční tryznu. Tryznu uspořádala 13. září ve 20⁰⁰ hodin v sále Legiodomu také Československá obec legionářská, jednota v Jihlavě. Pozvání na ni rada MNV odmítla s poukazem, že se její členové zúčastní pouze tryzny pořádané osvětovou radou, kterou považuje za oficiální.¹⁹

Nastal čas pozvolného zapominání na zásluhy dr. Edvarda Beneše o vznik a vývoj samostatné Československé republiky. Ani ulice po něm pojmenovaná nesměla nést jeho jméno a dostala v roce 1955 název 9. května. Jméno dr. Edvarda Beneše jí mohlo být znovu vráceno teprve v roce 1990.

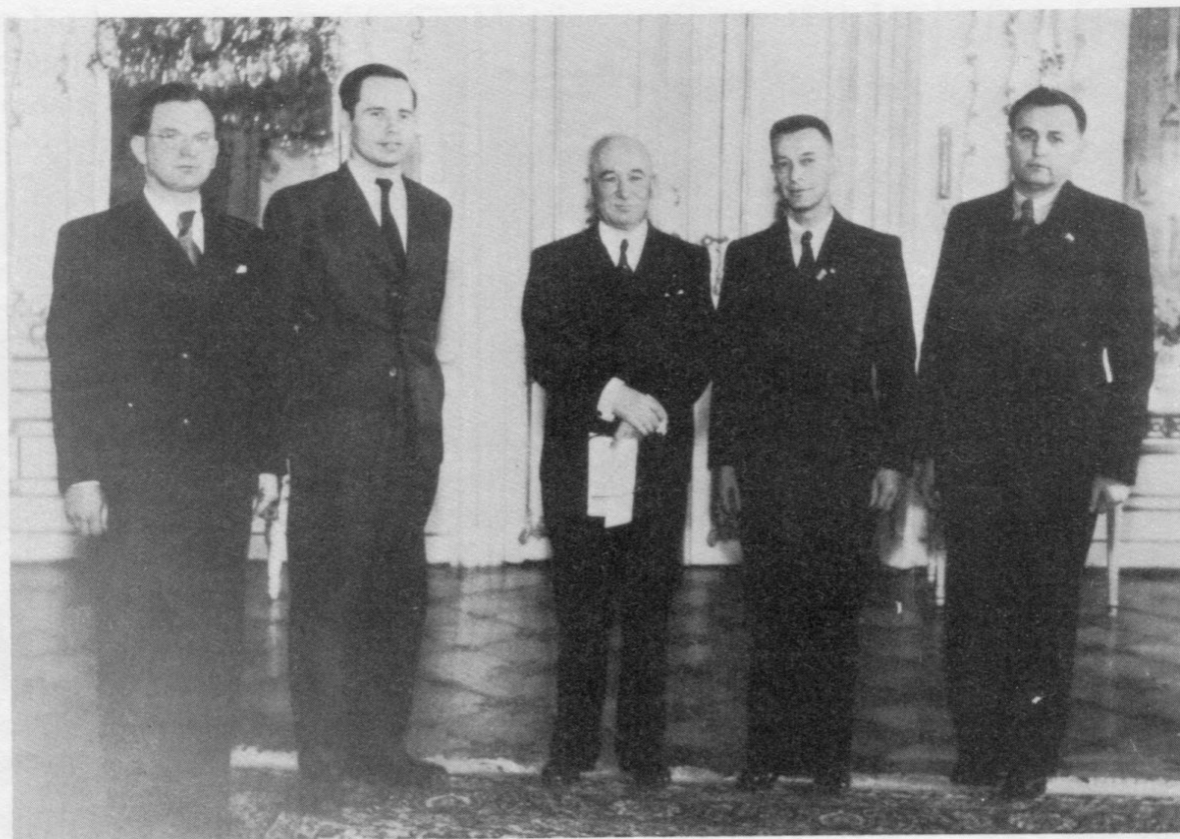
Vlastimil Svěrák

Poznámky

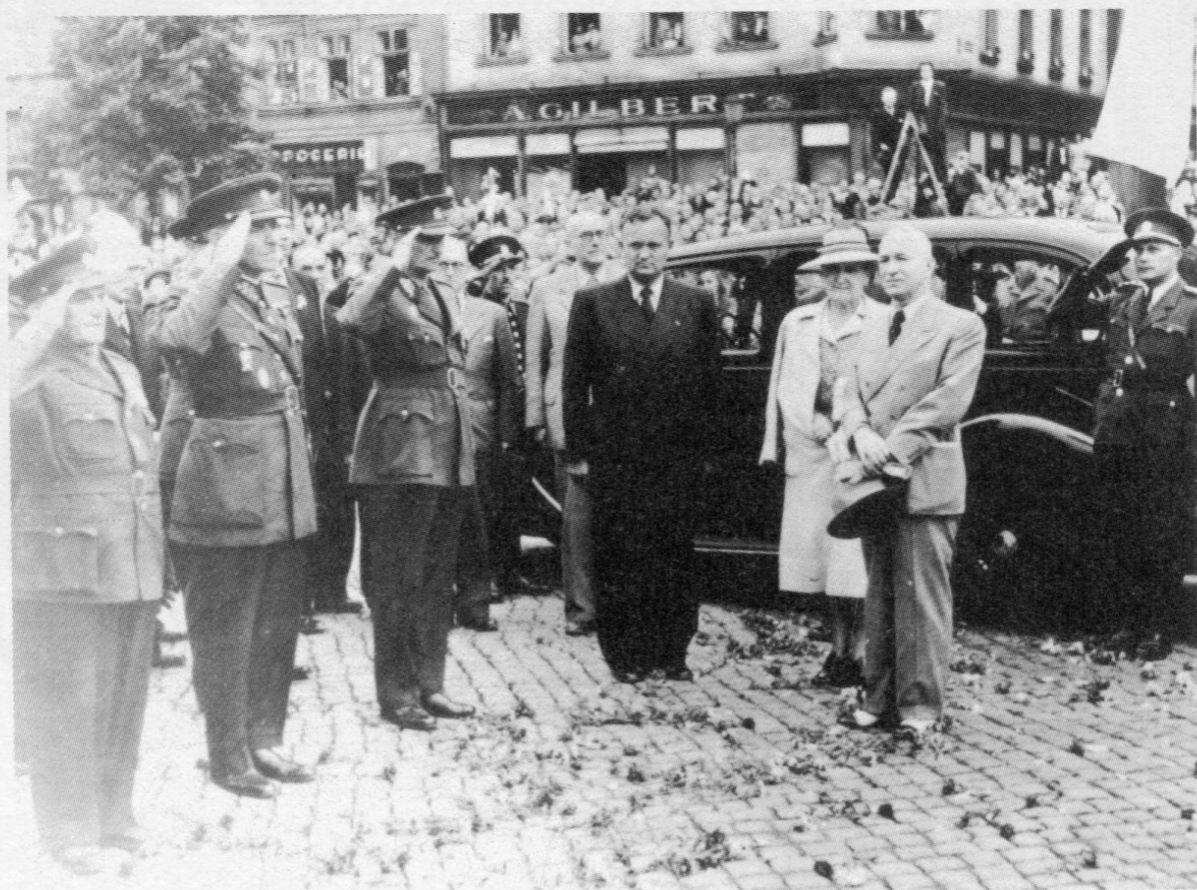
- 1 *Ministr Dr. Eduard Beneš v Jihlavě*, Zájmy venkova, 1923, č. 46, s. 1; totéž Jihlavské listy, 1923, č. 46, s. 1 - 2; *Revoluce zahraniční a vnitřní*, Zájmy venkova, 1923, č. 47, s. 3; totéž Jihlavské listy, 1923, č. 47, s. 1.
- 2 Státní okresní archiv (SOKA) Jihlava, Okresní úřad - Okresní národní výbor Jihlava do roku 1949 (OÚ - ONV Ji), Presidiální registratura (Pres. reg.) 1851 - 1949, inv. č. 9 526, kart. 75.
- 3 *Přednáška ministra zahraničních věcí dr. Eduarda Beneše...*, Jihlavské listy, 1935, č. 6, s. 2 - 3; *Ministr zahraničních věcí Dr. E. Beneš v Jihlavě*, tamtéž, s. 1; *Dr. Ed. Beneš v Jihlavě*, Jihlavské listy, 1935, č. 7, s. 1; viz též SOKA Jihlava, OÚ - ONV Ji, Pres. reg., inv. č. 9 542, kart. 75.
- 4 SOKA Jihlava, OÚ - ONV Ji, Pres. reg., inv. č. 9 558, kart. 75; tamtéž, Městská správa Jihlava od roku 1849 (MS Ji), Pres. reg., inv. č. 1 792, kart. 15.
- 5 SOKA Jihlava, MS Ji, Pres. reg., inv. č. 1 792, kart. 15. Tamtéž je přiloženo i poděkování Kanceláře presidenta republiky z 9. února 1936.
- 6 SOKA Jihlava, MS Ji, Pres. reg., inv. č. 1 797, kart. 16.
- 7 SOKA Jihlava, MS Ji, Pres. reg., inv. č. 1 863, kart. 17; viz též Západomoravská Stráž, 1938, č. 21, s. 6.
- 8 Srov. pozn. 6.
- 9 SOKA Jihlava, MS Ji, Pres. reg., inv. č. 2 067, kart. 19 a inv. č. 2 148, kart. 21.
- 10 SOKA Jihlava, OÚ - ONV Ji, Pres. reg., inv. č. 8 776, kart. 67 a inv. č. 10 747, kart. 87.
- 11 SOKA Jihlava, MS Ji, Pres. reg., inv. č. 2 148, kart. 21.
- 12 Tamtéž. Přiloženy jsou též fotografie z návštěvy na Pražském hradě. Viz též *Přijetí u pana presidenta*, Lidové hlasy, 1945, č. 17, s. 3; *Pan president Dr. Ed. Beneš čest. občanem města Jihlavy*, Lidové hlasy, 1945, č. 18, s. 1.
- 13 Text proslovu se dochoval. Napsal ho místopředseda MNV Jaroslav Vyskočil, schválen byl radou MNV 26. 6. 1946. Text je silně poznamenán dobou, kdy vznikl. Obsahuje řadu ahistorických a zjednodušených tvrzení. Srov. SOKA Jihlava, MS Ji, Pres. reg., inv. č. 2 174, kart. 21.
- 14 *Západní Morava pozdravila presidenta*, Náš cíl, 1946, č. 27, s. 1 - 2.
- 15 SOKA Jihlava, MS Ji, Pres. reg., inv. č. 2 174, kart. 21; tamtéž, OÚ - ONV Ji, Pres. reg., inv. č. 9 155, kart. 72. Fotografie z návštěvy v Jihlavě se nacházejí v SOKA Jihlava, Sběrka fotografií, L II k - 16, L II k - 228.
- 16 SOKA Jihlava, OÚ - ONV Ji, Pres. reg., inv. č. 9 244, kart. 73.
- 17 *Zemřel nám věrný syn naší vlasti*, Jiskra, 1948, č. 37, s. 1.
- 18 SOKA Jihlava, MS Ji, Pres. reg., inv. č. 2 262, kart. 23.
- 19 SOKA Jihlava, OÚ - ONV Ji, Pres. reg., inv. č. 9 342, kart. 74; tamtéž, MS Ji, Pres. reg., inv. č. 2 230, kart. 30.

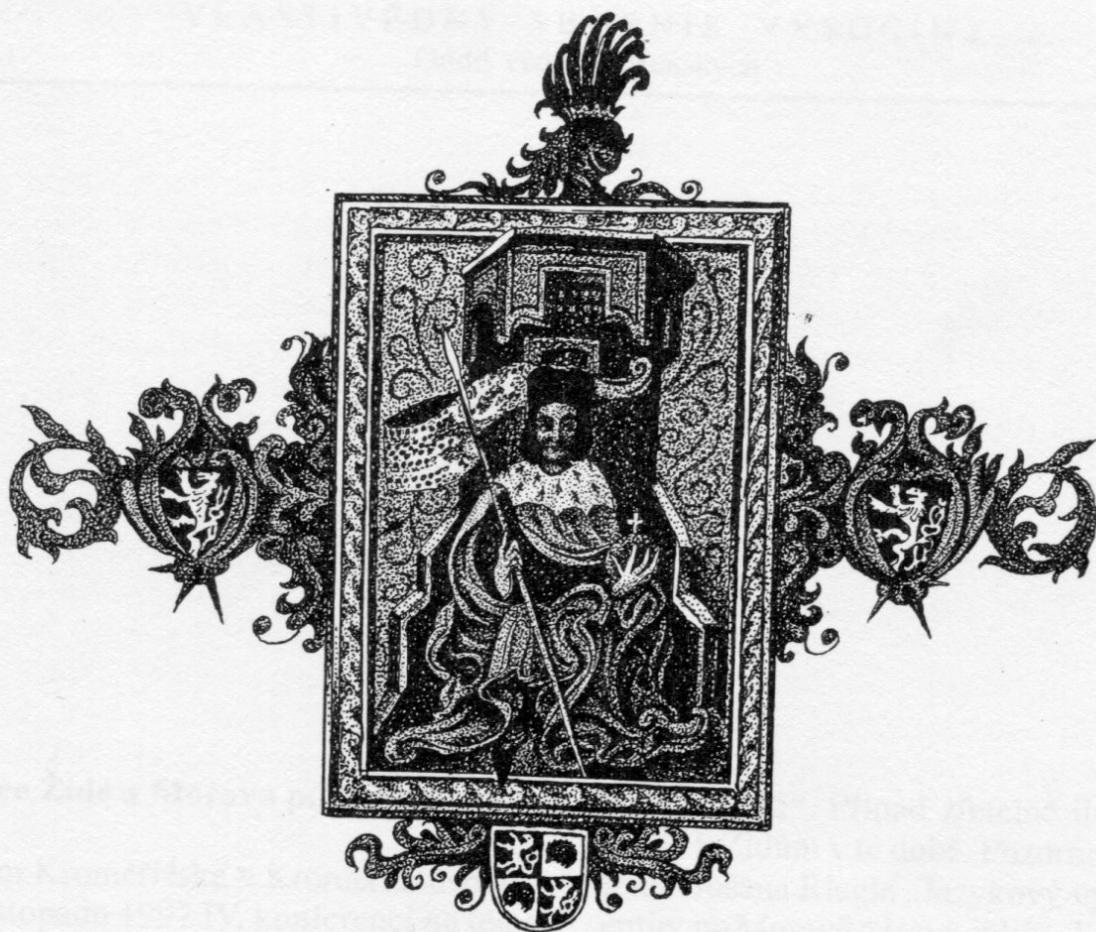
1. Diplom čestného občanství města Jihlavy zasláný dr. Edvardu Benešovi v říjnu 1938; autor Bohuslav Metelka. SOkA Jihlava.

2. Delegation Místního národního výboru v Jihlavě na Pražském hradě u příležitosti předání čestného občanství města Jihlavy prezidentu republiky dr. Edvardu Benešovi 11. prosince 1945. Zleva JUDr. Josef Prokeš, ing. arch. Cesar Grimmich, dr. Edvard Beneš, Albín Fučík a Jaroslav Vyskočil. SOkA Jihlava.

3. Přivítání dr. Edvarda Beneše s manželkou Hanou na Masarykově náměstí v Jihlavě 6. července 1946. SOkA Jihlava.

NAVŠTĚVA PANA PRESIDENTA
DRA. EDVARDA BENEŠE,
ČESTNĚHO OBCĀNA JIHLAVY,
DNE 6. VII. 1946.

me Benešovi.

Edvard Beneš

4. Podpis prezidenta dr. Edvarda Beneše a jeho manželky Hany v Pamětní knize města Jihlavy; autor výzdoby Bohuslav Metelka. Město Jihlava.